

Sprawa C-709/19**Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 98 ust. 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości****Data wpływu:**

25 września 2019 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Hoge Raad der Nederlanden (Niderlandy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

20 września 2019 r.

Strona wnosząca skargę kasacyjną:

Vereniging van Effectenbezitters

Strona przeciwna:

BP plc

Przedmiot postępowania głównego

Postępowanie główne dotyczy sporu pomiędzy Vereniging van Effectenbezitters (zwanym dalej: „VEB”), niderlandzkiego stowarzyszenia, którego celem statutowym jest ochrona interesów posiadaczy papierów wartościowych, a BP plc (zwanym dalej: „BP”), działającym na całym świecie przedsiębiorstwem naftowo-gazowym, w przedmiocie szkody poniesionej przez udziałowców BP, polegającej na spadku wartości posiadanych przez nich udziałów, -na skutek zarzucanego BP bezprawnego działania.

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Niniejszy wniosek na podstawie art. 267 TFUE dotyczy jurysdykcji międzynarodowej sądów niderlandzkich. Mówiąc dokładniej chodzi o to, czy rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12

grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (wersja przekształcona) (zwane dalej: „rozporządzeniem Bruksela I-bis”) należy interpretować w ten sposób, że bezpośrednio urzeczywistnienie się szkody o charakterze czysto finansowym na niderlandzkim rachunku inwestycyjnym może stanowić wystarczający łącznik dla przyznania jurysdykcji międzynarodowej sądom niderlandzkim.

Pytania prejudycjalne

1. (a) Czy art. 7 ust. 2 [rozporządzenia Bruksela I-bis] należy interpretować w ten sposób, że bezpośrednio urzeczywistnienie się szkody o charakterze czysto finansowym na rachunku inwestycyjnym w Niderlandach lub rachunku inwestycyjnym banku i/lub przedsiębiorstwa inwestycyjnego mającego siedzibę w Niderlandach, która to szkoda jest skutkiem decyzji inwestycyjnych podjętych pod wpływem rozpowszechnianych przez międzynarodowe przedsiębiorstwo notowane na giełdzie na skalę światową informacji, które są jednak nieprawidłowe, niepełne i wprowadzające w błąd, stanowi wystarczający łącznik dla przyznania jurysdykcji międzynarodowej sądom niderlandzkim w oparciu o łącznik miejsca wystąpienia szkody (*Erfolgsort*)?

(b) Jeśli nie, to czy jest wymagane wystąpienie dodatkowych okoliczności, które uzasadniałyby jurysdykcję sądów niderlandzkich i jakie są to okoliczności? Czy dodatkowe okoliczności [wymienione w pkt 7 poniżej] są wystarczające dla przyznania jurysdykcji sądom niderlandzkim?

2. Czy na pytanie pierwsze zostałaby udzielona odmienna odpowiedź, jeżeli chodziłoby o powództwo wytoczone na podstawie art. 3:305a BW przez stowarzyszenie, którego celem jest reprezentowanie na mocy własnego prawa interesów inwestorów, którzy ponieśli szkodę, o której mowa w pytaniu pierwszym, co oznaczałoby między innymi, że ani miejsce zamieszkania inwestorów, o których mowa powyżej, ani szczególne okoliczności indywidualnych transakcji nabycia lub indywidualnych decyzji o niezbywaniu już posiadanych udziałów, nie byłyby ustalane?

3. Jeżeli sądy niderlandzkie są na podstawie art. 7 ust. 2 rozporządzenia Bruksela I-bis właściwe do rozpoznania powództwa wytoczonego na podstawie art. 3:305a BW, to czy sądy te mają również na podstawie art. 7 ust. 2 rozporządzenia Bruksela I-bis jurysdykcję międzynarodową, a także właściwość miejscową w ramach danego państwa do rozpoznania wszelkich zgłoszonych później indywidualnych roszczeń odszkodowawczych inwestorów, którzy ponieśli szkodę, o której mowa w pytaniu pierwszym?

4. Jeżeli sądy niderlandzkie, o których mowa w pytaniu trzecim powyżej, mają jurysdykcję międzynarodową, jednak nie mają właściwości miejscowej do rozpoznania wszelkich indywidualnych roszczeń odszkodowawczych inwestorów, którzy ponieśli szkodę, o której mowa w pytaniu pierwszym, to czy właściwość

miejscowa jest ustalana na podstawie miejsca zamieszkania poszkodowanego inwestora, miejsca siedziby banku, w którym posiada on swój osobisty rachunek bankowy, miejsca siedziby banku, w którym jest prowadzony rachunek inwestycyjny, czy też w oparciu o inny łącznik?

Powołane przepisy prawa Unii

Art. 4 i 7 rozporządzenia Bruksela I-bis

Powołane przepisy prawa krajowego

Artykuł 3:305a Burgerlijk Wetboek (kodeksu cywilnego, zwanego dalej: „BW”)

Zwięzłe przedstawienie stanu faktycznego i postępowania głównego

- 1 W dniu 20 kwietnia 2010 r. na obsługiwanej przez BP platformie wiertniczej Deepwater Horizon, położonej w Zatoce Meksykańskiej, miała miejsce eksplozja, która spowodowała ofiary śmiertelne oraz inne obrażenia. Wyrządzona została również szkoda dla środowiska.
- 2 W 2015 r. VEB wszczęło przeciwko BP postępowanie przed rechtbank Amsterdam (sądem rejonowym w Amsterdamie) i na podstawie art. 3: 305a BW wniosło pozew zbiorowy na rzecz wszystkich osób, które w okresie od 16 stycznia 2007 r. do 25 czerwca 2010 r. nabyły, posiadały lub sprzedały za pośrednictwem rachunku inwestycyjnego w Niderlandach lub rachunku inwestycyjnego banku i/lub przedsiębiorstwa inwestycyjnego mającego siedzibę w Niderlandach (zwanymi dalej: „udziałowcami BP”) udziały zwykłe BP.

W postępowaniu tym VEB domaga się stwierdzenia przez rechtbank, że:

- (i) sądy niderlandzkie mają jurysdykcję międzynarodową do rozpoznania roszczeń odszkodowawczych udziałowców BP;
- (ii) rechtbank Amsterdam jest właściwy miejscowo do rozpoznania tych roszczeń;
- (iii) do roszczeń odszkodowawczych zastosowanie ma prawo niderlandzkie;
- (IV) BP przekazało udziałowcom BP nieprawidłowe, niepełne i wprowadzające w błąd informacje dotyczące (i) programów bezpieczeństwa i obsługi technicznej w związku z wyciekiem ropy naftowej w dniu 20 kwietnia 2010 r. i/lub (ii) zakresu tego wycieku i/lub (iii) roli i odpowiedzialności BP w związku z tym wyciekiem ropy naftowej;
- (v) opisane powyżej w pkt (iv) działanie BP było w stosunku do udziałowców BP bezprawne;

- (vi) gdyby bezprawne działanie BP nie miało miejsca, to kupno lub sprzedaż udziałów BP przez udziałowców BP nastąpiłoby po korzystniejszej cenie rynkowej lub też w ogóle by do niego nie doszło;
 - (vii) istnieje związek *condicio sine qua non* pomiędzy bezprawnym działaniem BP, a spowodowanymi przez nie warunkami, pod jakimi doszło do kupna (sprzedaży) i wystąpienia szkody poniesionej przez udziałowców BP na skutek spadku kursu w okresie pomiędzy 16 stycznia 2007 r. a 25 czerwca 2010 r.
- 3 BP zakwestionowało właściwość sądu niderlandzkiego i podnosiło, że sąd niderlandzki nie może wywodzić jurysdykcji międzynarodowej na podstawie rozporządzenia Bruksela I-bis. Rechtbank Amsterdam stwierdził brak swojej jurysdykcji do orzekania w przedmiocie żądań VEB. Gerechtshof Amsterdam (sąd okręgowy w Amsterdamie), po rozpoznaniu sprawy w drugiej instancji, utrzymał wyrok rechtbank w mocy. Od tego wyroku Gerechtshof VEB wniosło do sądu odsyłającego skargę kasacyjną.

Najważniejsze argumenty stron w postępowaniu głównym

- 4 W skardze kasacyjnej wskazano, że roszczenia VEB są wywodzone z czynu niedozwolonego lub czynu podobnego do czynu niedozwolonego w rozumieniu art. 7 ust. 2 rozporządzenia Bruksela I-bis, zgodnie z którym właściwy jest sąd miejsca, w którym nastąpiło lub może nastąpić zdarzenie wywołujące szkodę. Zarzut ten podnosi kwestię, czy sąd niderlandzki ma na podstawie art. 7 ust. 2 rozporządzenia Bruksela I-bis jurysdykcję do orzekania w przedmiocie roszczeń VEB jako sąd miejsca, w którym urzeczywistniła się szkoda.
- 5 VEB i BP nie są zgodne co do związku pomiędzy wyrokiem z dnia 28 stycznia 2015 r., Kolassa, C-375/13, EU:C:2015:37 (zwanym dalej: „wyrokiem w sprawie Kolassa”), a wyrokiem z dnia 16 czerwca 2016 r., Universal Music International Holding, C-12/15, EU:C:2016:449 (zwanym dalej: „wyrokiem w sprawie Universal Music”) i ich konsekwencji dla niniejszej sprawy.
- 6 VEB uważa między innymi, że okoliczności niniejszej sprawy są porównywalne z okolicznościami na kanwie których został wydany wyrok w sprawie Kolassa i wyroku z dnia 12 września 2018 r., Löber, C-304/17, EU:C:2018:701 (zwanym dalej: „wyrokiem w sprawie Löber”). Podnosi przy tym, że spadek wartości udziałów nie wynikała z wahań na rynkach finansowych, lecz z przekazania przez BP nieprawidłowych, niepełnych i wprowadzających w błąd informacji na temat wycieku ropy naftowej, o którym mowa w pkt 1 powyżej, w związku z czym BP nie wywiązało się z ciężących na nim ustawowych obowiązków informacyjnych. Na skutek powyższego udziałowcy podjęli decyzje inwestycyjne, których nie podjęliby w przypadku prawidłowego i kompletnego przedstawienia informacji. Gdy prawidłowe informacje zostały ujawnione, wartość ich udziałów spadła i w związku z tym ponieśli oni szkodę. Jako, że udziały, a przynajmniej prawa udziałowców odnoszące się do tych udziałów, były administrowane (zapisywane i

odpisywane) i usytuowane na rachunkach inwestycyjnych w Niderlandach lub na rachunkach inwestycyjnych banków i/lub przedsiębiorstw inwestycyjnych mających siedzibę w Niderlandach, to szkoda, polegająca na spadku wartości udziałów na skutek bezprawnego działania BP wystąpiła bezpośrednio na tych rachunkach inwestycyjnych w Niderlandach. Dlatego sąd niderlandzki ma, w przekonaniu VEB, jurysdykcję do orzekania w przedmiocie roszczeń VEB. Dla ugruntowania jurysdykcji sądu niderlandzkiego nie jest ponadto zdaniem VEB wymagane zaistnienie żadnych (inne) szczególnych lub dodatkowych okoliczności.

- 7 Jeżeli muszą jednak zaistnieć szczególne lub dodatkowe okoliczności w rozumieniu wyroku w sprawie Universal Music, to zdaniem VEB pomocnicze znaczenie mają następujące okoliczności. Po pierwsze, BP zwracało się do rzeszy inwestorów z całego świata, w tym inwestorów z Niderlandów. VEB reprezentuje interesy dużej liczby inwestorów, którzy w przeważającej mierze mają miejsce zamieszkania w Niderlandach. Po drugie, BP zawarło w Stanach Zjednoczonych Ameryki ugodę z pozostałymi udziałowcami. Ugoda ta nie została zaoferowana udziałowcom, których interesy reprezentuje VEB, a w Europie nie toczą się inne postępowania podobnego rodzaju. Po trzecie, wśród udziałowców, których interesy reprezentuje VEB, znajdują się konsumenci, którym rozporządzenie Bruksela I-bis przyznaje szczególną ochronę prawną. Wreszcie istotne znaczenie ma okoliczność, że roszczenia podnoszone przez VEB są na podstawie art. 3:305a BW dochodzone w ramach powództwa zbiorowego.
- 8 BP podniosło między innymi, że zgodnie z wyrokiem w sprawie Kolassa, sam fakt, iż szkoda wystąpiła bezpośrednio na rachunku bankowym H. Kolassy w Austrii, nie jest wystarczający dla przyjęcia jurysdykcji sądu austriackiego. Były jeszcze inne przyczyny powiązania z Austrią. Barclays opublikował prospekt emisyjny w Austrii, a certyfikaty zostały (od)sprzedane przez bank austriacki. BP powołuje się przy tym na pkt 37 wyroku w sprawie Universal Music. Wynika z niego, że rozstrzygnięcie w sprawie Kollasa zostało wydane w związku z okolicznościami, które łącznie przyczyniają się do przyznania jurysdykcji sądom właściwym ze względu na miejsce zamieszkania powoda. W oparciu o powyższe BP podnosi, że w braku zaistnienia jakichkolwiek okoliczności dodatkowych, szkody o charakterze czysto finansowym, która urzeczywistnia się bezpośrednio na rachunku bankowym, nie można uznać za istotny łącznik w rozumieniu art. 7 ust. 2 Bruksela I-bis. Dotyczy to również przypadków, w których nie istnieje ryzyko dokonania przez stronę poszkodowaną następczej manipulacji w zakresie miejsca wystąpienia szkody (Erfolgsort), polegającej na wyborze rachunku bankowego w dogodnym dla siebie miejscu. Wobec braku wystąpienia dodatkowych okoliczności zdaniem BP jurysdykcji nie ma zatem sąd właściwy ze względu na miejsce, prowadzenia rachunku bankowego. Zdaniem BP nie zmienia postaci rzeczy fakt, iż przedmiotowe postępowanie ma charakter grupowy.

Zwięzłe uzasadnienie odesłania prejudycjalnego

- 9 W ocenie Hoge Raad, powyższe argumenty prowadzą do powstania pytań dotyczących wykładni rozporządzenia Bruksela I-bis. Hoge Raad uważa, że istnieją uzasadnione wątpliwości co do odpowiedzi jakich należy udzielić na te pytania. Z powyższych względów Hoge Raad kieruje do TSUE sformułowane powyżej pytania prejudycjalne.
- 10 W uzasadnieniu pierwszego pytania prejudycjalnego Hoge Raad wskazuje, że zarówno wyrokach w sprawie Kolassa i w sprawie Löber, jak również w sprawie niniejszej, jest mowa o szkodzie czysto finansowej, która urzeczywistnia się bezpośrednio na rachunku bankowym lub rachunku inwestycyjnym, przy czym szkoda ta polega na spadku wartości papierów wartościowych, które były gromadzone jako aktywa na tych rachunkach bankowych lub inwestycyjnych. Sytuacja ta różni się od sytuacji, której dotyczy wyrok w sprawie Universal Music. W sytuacji, której dotyczy ten wyrok, czysto finansowa szkoda na rachunku bankowym wynikała z płatności dokonanej z tego rachunku bankowego w celu naprawienia szkody poniesionej przez poszkodowane podmioty za granicą. Inaczej niż w przypadku spadku wartości udziałów posiadanych na rachunku bankowym lub inwestycyjnym, poszkodowany w tamtej sytuacji miał bowiem wpływ na zmniejszenie się salda na jego rachunku bankowym, ponieważ to od jego wyboru zależało, czy płatność zostanie dokonana z tego rachunku. Różnica między stanem faktycznym opisanym w wyrokach w sprawach Kolassa i Löber, a stanem faktycznym w niniejszej sprawie, polega na tym, że roszczenie w niniejszej sprawie nie jest wywodzone w oparciu o informacje wprowadzające w błąd, które byłyby zawarte w prospekcie emisyjnym wydanym w Niderlandach. Zgodnie z twierdzeniami VEB, które nie zostały odrzucone przez sąd, i które należy zatem przyjąć jako ustalone w postępowaniu kasacyjnym, BP ujawniało nieprawdziwe, niepełne i wprowadzające w błąd informacje za pomocą komunikatów prasowych, raportów, rocznych rozliczeń i sprawozdań publikowanych na stronie internetowej, jak również oświadczeń składanych publicznie przez kadrę zarządzającą. Niepełne informacje przekazane przez BP nie były skierowane wyłącznie, ani w szczególności do inwestorów niderlandzkich. Ponadto wydaje się, że nie chodzi o sprzedaż lub kupno produktów finansowych na rynku wtórnym w Niderlandach, lecz o zakup zwykłych udziałów BP notowanych na giełdzie w Londynie lub Frankfurtach za pośrednictwem rachunku inwestycyjnego w Niderlandach lub rachunku inwestycyjnego banków i/lub przedsiębiorstw inwestycyjnych mających siedzibę w Niderlandach. Brak możliwości przewidzenia przez pozwanego, kto dokona zakupu udziałów - o czym mogłaby być mowa, jeżeli za miejsce wystąpienia szkody (Erfolgsort) uznane zostanie miejsce, w którym ma siedzibę bank lub prowadzony jest rachunek - nie w każdym wypadku stoi na przeszkodzie przyznaniu jurysdykcji sądowi, w którego obszarze właściwości leży miejsce wystąpienia szkody (Erfolgsort). W wyroku z dnia 25 października 2011 r., eDate Advertising i in., C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685, pkt 51, TSUE przyznał jurysdykcję między innymi sądom każdego państwa członkowskiego, na którego terytorium treść umieszczona w sieci jest lub była dostępna, przynajmniej w

zakresie dotyczącym roszczeń z tytułu szkody spowodowanej na terytorium objętym właściwością sądu, przed którym takie powództwo zostało wytoczone. Powstaje pytanie, czy istnieją podstawy do zastosowania podobnej normy jurysdykcyjnej w odniesieniu do roszczeń zmierzających do naprawienia szkody poniesionej przez udziałowców w wyniku nieprawidłowych, niepełnych lub wprowadzających w błąd informacji ujawnionych przez międzynarodowe spółki notowane na giełdzie.

- 11 W uzasadnieniu drugiego pytania prejudycjalnego Hoge Raad zauważa, że okoliczność, iż niniejsza sprawa dotyczy powództwa zbiorowego wytoczonego na podstawie art. 3:305a BW może powodować (dodatkowe) trudności w ustaleniu miejsca wystąpienia szkody (Erfolgort). Jako, że powództwo zbiorowe ma na celu ochronę podobnych interesów, to jest ono oderwane od indywidualnej sytuacji każdego z poszkodowanych, których interesy są dochodzone tym powództwem. Szczególne cechy indywidualnych transakcji (kupna), ani indywidualnych decyzji o niezbywaniu posiadanych już udziałów, nie są przedmiotem postępowania wszczętego pozwem zbiorowym. Powstaje pytanie czy – a jeśli tak, to w jaki sposób – należy w takim przypadku ustalić dodatkowe szczególne okoliczności, jeżeli ich zaistnienie jest wymagane. W wyroku z dnia 21 maja 2015 r., CDC Hydrogen Peroxide, C-352/13, EU:C:2015:335, pkt 35, 36, 56, TSUE orzekł, że przelew wierzytelności dokonany przez pierwotnego wierzyciela nie może sam w sobie mieć wpływu na ustalenie sądu właściwego w rozumieniu (przepisu poprzedzającego) art. 7 ust. rozporządzenia Bruksela I-bis oraz że w związku z powyższym miejsce wystąpienia zdarzenia wywołującego szkodę należy dla każdego roszczenia odszkodowawczego ustalić niezależnie od cesji czy zgrupowania tych roszczeń. Powstaje pytanie, czy tak ściśle reguły obowiązują również w zakresie lokalizacji miejsca wystąpienia szkody (Erfolgsort) w przypadku powództwa zbiorowego wnoszonego na podstawie art. 3:305a BW, jako, że w postępowaniu tym nie dochodzi do cesji czy zgrupowania roszczeń, a jedynie jest mowa o zbiorowym interesie i reguły te naruszałyby efektywność instrumentu, o którym mowa w art. 3:305a BW.
- 12 Tytułem uzasadnienia trzeciego pytania prejudycjalnego Hoge Raad wskazuje, że w przypadku, gdy sąd niderlandzki okaże się właściwy i stwierdzi, że BP działało bezprawnie w stosunku do udziałowców BP, to udziałowcy ci będą mogli na tej podstawie wszcząć nowe, indywidualne postępowania w przedmiocie roszczeń o naprawienie szkody. Jeżeli miałyby to miejsce, to istotna okaże się kwestia, czy roszczenia te będą mogły być dochodzone przed sądem, który był właściwy w postępowaniu wszczętym pozwem zbiorowym. Pytanie to może powstać, jeżeli miejsce zamieszkania udziałowca BP lub siedziba jego banku i/lub rachunku inwestycyjnego w Niderlandach znajdowałoby się poza obszarem właściwości sądu, przed który wytoczono powództwo. W tym kontekście odsyła się również do pytania czwartego i poniższych wyjaśnień odnoszących się do tego pytania.
- 13 W ramach uzasadnienia czwartego pytania prejudycjalnego Hoge Raad zauważa, że w pkt 31 wyroku w sprawie Löber TSUE przyznaje jurysdykcję sądom austriackim. Szczególne normy jurysdykcyjnej szczególnej ustanowione w art. 7

rozporządzenia Bruksela I-bis regulują nie tylko jurysdykcję międzynarodową, lecz również właściwość miejscową w ramach danego państwa. Wyrok w sprawie Löber nie odnosi się do kwestii, na jakim rachunki urzeczywistniła się szkoda. Z jednej strony z pkt 32 wyroku w sprawie Löber wynika, że użycie terminu „konta bankowe” nie wprowadza istotnego rozróżnienia pomiędzy „osobistym” rachunkiem bankowym i rachunkiem inwestycyjnym. Z powyższego można wywnioskować, że pod uwagę mogą być brane oba rachunki. Z drugiej strony z pkt 13 opinii rzecznika generalnego M. Bobeka w tej sprawie, wynika, że H. Löber posiadała osobisty rachunek bankowy w Wiedniu, w którym to mieście miała również miejsce zamieszkania, a rachunki inwestycyjne były prowadzone w Salzburgu i Graz. Wydaje się, że w wyroku w sprawie Löber dla przyznania właściwości sądowi w Wiedniu wystarczającym było, że Wiedeń, oprócz miejsca zamieszkania H. Löber, był również miejscem, w którym miał siedzibę bank, w którym miała ona swój rachunek. W związku z tym powstaje pytanie, na podstawie jakiego czynnika (jakich czynników) określa się wewnętrzną właściwość miejscową. Czy jest to miejsce zamieszkania poszkodowanego inwestora, siedziba banku, gdzie inwestor ten ma swój rachunek osobisty, siedziba banku, w którym prowadzony jest rachunek inwestycyjny, czy też istnieje w tym kontekście jeszcze inny łącznik?